

BOEK BESPREKING

Leerboek der Bizondere Ontleedkunde voor Tandartsen door Prof. Dr. A. J. P. van den Broek. N.V. Oosthoek's Uitgevers-Mij. Utrecht 1933.

Het is met ingenomenheid, dat wij de verschijning van dit leerboek der bizondere ontleedkunde hier aankondigen. Voor de eerste maal is het Nederlandsch als voertaal gebruikt voor een studiewerk op het gebied der theoretische tandheelkunde. Dat zulks bij ons beperkte taalgebied, commercieel gesproken, mogelijk blijkt, is een conjunctuurverschijnsel: de sterke toename van het aantal studenten in de tandheelkunde — hoe zwaar ook in andere opzichten — heeft een debiet geschapen, waarop tot voor enkele jaren niet kon worden gerekend en waardoor de uitgave van tandheelkundige studieboeken in de eigen taal een rendabel aspect gaat verkrijgen. Nu de lichten van tandheelkundige studiosi numeriek nog steeds stijgende zijn en ver boven de honderd zijn uitgegroeid openen zich nieuwe verschieten, waaraan dit leerboek ongetwijfeld zijn ontstaan dankt.

Doet het ons vaderlandsche hart prettig aan, de anatomie voor tandartsen in de eigen taal behandeld te zien, ook de studenten zijn gelukkig te prijzen, nu hun leermeester in de ontleedkunde zich gezet heeft om de vereischte kennis voor de studie der tandheelkunde, welke in de betreffende wetsbepaling wordt weergegeven als: „de bizondere anatomie van het aangezicht, de tanden en de mondholte” zoodanige gestalte te geven, dat het leerboek als een richtsnoer voor en terreinbepaling van de vereischten voor het desbetreffende examen kan worden aangevaard.

Wanneer men vervolgens in het voorwoord leest, dat de auteur zich bij den opzet van dit werk ten doel gesteld heeft „een wetenschappelijken grondslag te leggen voor de kennis van dat gedeelte van het menschelijk lichaam, waarmede zich ook de tandarts bezig houdt”, dan is dit een reden tot voldoe-

ning te meer. Dat de hooggeleerde schrijver hierin zal zijn geslaagd, daarvoor staat zijn autoriteit borg.

Het leerboek is krachtens zijn inhoud, die de kennis van de beginselen der anatomie (vereischt voor het eerste gedeelte van het theoretisch tandheelkundig examen) vooronderstelt, bestemd als studiewerk voor het tweede gedeelte van dit examen. Het behandelt den schedel, de spieren, gewrichten, vaten en zenuwen van het hoofd en van den hals; de ontwikkelingsgeschiedenis van de mondholte en het aangezicht. Voorts de mondholte de neusholte en de keelholte. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de topografische anatomie. Een uitgebreid aantal afbeeldingen, aequivalent aan een bijpassende anatomische atlas, sluit zich bij de beschrijvingen aan. Bij de samenstelling van dit leerboek heeft, naar het voorwoord vermeldt, de auteur gebruik gemaakt van de anatomische werken voor de algemeene medische studie, van zijn hand verschenen; de voor den tandarts in het bijzonder belangrijke organen zijn uit den aard aan een uitvoeriger behandeling ontworpen.

Het is den tandheelkundig georiënteerden lezer niet euvel te duiden, wanneer hij zich meer speciaal aangetrokken gevoelt tot die gedeelten, welke op het gebit betrekking hebben. Dat hij ten slotte, hoewel vol waardeering, toch niet heelemaal voldaan is, vindt zijn oorzaak niet zoozeer in enkele passages in den tekst, die hem minder geslaagd lijken *) dan wel in meerdere afbeeldingen, waaraan hij hoogere eischen stelt dan blijkbaar voldoende geoordeeld worden. De reproducties, het gebit betreffende, zijn vaak naar teekeningen vervaardigd, waar de fotografie ongetwijfeld een meer natuurgetrouw resultaat zou hebben opgeleverd. Zoo is het geteekende plaatje, de oclusie demonstreerende, een leerboek der bijzondere ontleedkunde voor tandartsen onwaardig. Dit illustratieve tekort verwondert te meer, wijl tezelfder tijd goede fotografische reproducties als illustratieve verduidelijking van den tekst zijn opgenomen, en waarmede meer „werkelijkheidsillusie” wordt gewekt dan met afbeeldingen die in dezen tijd als verouderd, niet meer voor studiemateriaal kunnen dienen. Daargelaten nog dat in vele afbeeldingen de gebitsverhoudingen onwaarschijnlijk aandoen. Het betreft hier weliswaar teekeningen die niet op het kauwapparaat be-

*) Zoo staat b.v. op blz. 42, als illustratie van de ouderdomsatrophie aan den schedel: „Het uitvallen van tanden en kiezen wordt door eene atrophie van de processus alveolares gevolgd, waarbij de kin sterk naar voren gaat uitsteken en aan het gezicht een eigenaardige uitdrukking verleent”.

trekking hebben, zoodat men gaarne aanneemt dat het voor het overige met de weergave der anatomische situatie heelemaal in orde is. Zoo critisch wordt de beschouwer wanneer het de organen betreft, „waarmee hij in het bijzonder in aanraking komt.”

De student, voor wien dit leerboek wel in hoofdzaak bestemd is, zal zich aan deze, voor hem niet zoo belangrijke tekortkomingen niet stooten. Wanneer hij den inhoud van dit, 225 bladzijden tellende boek na volbrachte bestudeering zijn geestelijk eigendom mag noemen, dan kan hij over zijn anatomische kennis tevreden zijn! Voor de bibliotheek van den tandarts zal het werk evenzeer een verrijking vormen.

Tot slot verdient de fraaie uitvoering vermelding.

B.

B. Gottlieb und B. Orban: *Zahnfleischentzündung und Zahnlockerung*. Berlinische Verlaganstalt, Berlin, 1933. 286 bladz., 271 afbeeldingen. Prijs RM. 18.—.

Het karakter van dit boek kan niet juister worden geschetst dan door deze passage uit het voorwoord: „Die Diskussion über das vorliegende Thema... war dadurch gekennzeichnet, dass sie mehr um Namen als um Begriffe ging. Wir haben den einfachen Titel gewählt, um neuerdings zu dokumentieren, dass es sich uns hauptsächlich um die Klärung der Begriffe handelt. Da wir in dieser Monographie ausschliesslich eigene Ansichten vertreten, sahen wir von einer Berücksichtigung der Literatur ab.”

Uit een dergelijk standpunt een onderwerp met vrucht te beschouwen, is slechts enkelen gegeven, en inderdaad mag men *Gottlieb*, die reeds spoedig hierin heeft samengewerkt met den tweeden schrijver, *Orban*, tot deze weinigen rekenen die werkelijk scheppende onderzoekingsarbeid hebben verricht. De vruchten hiervan worden in deze monographie den lezer voorgelegd, zoodat eindelijk is voldaan aan den wensch van de velen, die verlangden naar een samenvattende wedergave van de op verschillende plaatsen gepubliceerde onderzoekingen van G. en zijn school.

¶ Het werk is verdeeld in de volgende hoofdstukken: Biologie des Zahnhalteapparates; beschleunigter Zahndurchbruch; Zahnfleischentzündung, Schmutzpyorrhoe; Parodontalpyorrhoe; diffuse Atrophie des Alveolarknochens; traumatische Okklusion; das praktische Vorgehen an Patienten; technische Massnahmen. Men kan dus spreken van een theoretisch en een practisch gedeelte, ware het niet, dat de samenhang van deze gedeelten

zoo innig is, dat het eene niet zonder het andere kan gedacht worden. Want dit zijn juist de eigenschappen, waardoor het levenswerk van G. en vele zijner leerlingen zich onderscheidt: uit zich in de praktijk voordoende problemen groeien vraagstellingen, die in het laboratorium nagegaan worden en welker oplossing het klinische werk beheerscht, waarbij zoo noodig niet geschroomd wordt tot nu toe richting gevende dogmata, die tegen nader onderzoek niet bestand blijken te zijn, vervallen te verklaren (zie het uit het voorwoord geciteerde). Van groot belang is hierbij, dat een overvloedig gebruik gemaakt kan worden van gegevens, die het postmortale onderzoek van het menschelijk gebit met zijn omgeving heeft verschaft; een mogelijkheid, waarop men in, in dit opzicht, minder gezegende landen gerust jaloersch kan wezen! Leerrijk is in dit verband b.v. de wijze, waarop in afb. 155—164 het gedrag van 2 sterk belaste menschelijke molaren geanalyseerd wordt.

Zoo moet men dan ook dit boek ter hand nemen: hij, die meent in een bepaald hoofdstuk te kunnen leeren, hoe een patiënt met pyorrhoea behandeld moet worden, zal niet in elk opzicht bevredigd worden. Hij echter, die het werk in zijn geheel in zich heeft kunnen opnemen, zal zijn inzicht in de pathogenese der „pyorrhoea” en in de biologie van het gebit in het algemeen in ruime mate vergroot hebben, en op grond daarvan de door G. en O. aanbevolen prophylactische en technisch-therapeutische maatregelen kunnen overwegen en toepassen.

De aard van dit boek, dat immers geen leerboek wil zijn, doch een samenvatting in grooten stijl geeft van een teamwork, verricht door een schare medewerkers, doet het haast misplaatst voorkomen in deze aankondiging (betrekkelijk) kleine onnauwkeurigheden, vooral in didactisch-systematisch opzicht, met name te vermelden. Zoo stoot de lezer te dikwijls op uitdrukkingen, die eerst in het latere betoog verklaard worden, een euvel, dat in den volgenden druk gemakkelijk te verhelpen is. Maar deze belemmeringen zijn voor dengeen, die het werk bestudeert, niet onoverkomelijk.

Wat de wijze van uitgeven betreft: hieraan is blijkbaar veel zorg besteed, zoodat het boek een smakelijken indruk maakt; de talrijke uitmuntende microphotographieën komen zeer goed tot hun recht, ondanks den lagen prijs.

Eén van de weinige werken, welker nauwgezette bestudeering tandartsen en verder gevorderde studenten dringend aanbevolen moet worden.

E. SANDERS.

Unsere Patienten Und Wir. Dr. Erich Heinrich, Dresden. J. F. Lehmans Verlag, München 1933.

Dit werkje verdient de aandacht van iederen collega, die zijn praktijk nog moet opbouwen, of die zich nog niet te oud voelt om zijn wijze van praktijk voeren te toetsen aan andere.

Alleen al om de praktische wenken, die de bekende schrijver, — de tegenwoordige hoofdredacteur van de Zahnärztliche Rundschau — geeft ten aanzien onzer dagelijksche werkmethodes.

De tijdsomstandigheden hebben, althans in Duitschland, al wel geleerd, dat administratie en efficiency voor ons geen bijzaak meer kan noch mag zijn; niet alleen om aan de vele officieele en niet-officieele voorschriften der sociale tandheeskundige praxis te kunnen voldoen, maar evenzeer om bij den steeds intensiever wordenden handenarbeid den geestelijken voedingsbodem niet te verwaarloozen of te verliezen.

Veel van wat opgemerkt wordt over organisatie en rationalisering van ons werk zal, voor wie langeren tijd in de praktijk is, niet nieuw zijn. Maar zooals men altijd weer leert door omgang met vakgenooten, zoo zal het lezen van wat hier geboden wordt niet zonder vrucht tot nadenken en zelfcritiek blijven kunnen. Trouwens het geven van technische wenken is voor den schrijver ook allerminst hoofdzaak. Dat blijkt wel uit den ondertitel: *Psychologische Grundlagen und ihre praktische Auswertung für den Erfolg in der zahnärztlichen Praxis*.

Daarin ligt ook het aantrekkelijk onderscheid met soortgelijke Amerikaansche litteratuur. Dit boekje draagt duidelijk het merk van zijn oorsprong. Want al bedoelt het, blijkens het voorwoord, in het algemeen „die Synthese von praktischer Tätigkeit und psychologischer Erkenntnis” te bevorderen, toch is het a.h.w. geworden een psychologische bezinning op den reeds vrij langen weg, dien de tandheeskunde in Duitschland doorloopen heeft.

In geen land is immers zóó vroeg en zóó consequent de tandheeskunde wettelijk opgenomen in het groot geheel der sociale maatregelen voor volkshygiene. Nergens kon dus beter en proefondervindelijker in praktijk worden gebracht wat te dezen aanzien in theorie geen twijfel meer toelaat, n.l. dat de tandheeskundige een taak heeft voor heel het volk, voor 100% onzer medemenschen.

Zóó beziet Heinrich reeds in zijn eerste hoofdstuk (*Die individuellen Beziehungen zwischen Zahnarzt und Patient*) de

theoretische taak der tandheelkunde. Maar in dat zelfde hoofdstuk schetst hij, ernstig en sober, maar fel-realistisch, wat daarvan „unter dem Drucke der „größten Kulturtat des deutschen Volkes, der Sozialversicherung“ geworden is. Die beschrijving eindigt met deze veelzeggende verzuchting: „So zerstört die Sozialversicherung das gegenseitige Vertrauensverhältnis und macht den Angehörigen eines sogenannten freien Berufes zum Sklaven eines Systems“.

Maar men meene niet, dat het boek een weeklacht geworden is op de historisch-verworden hedendaagsche tandheelkunde. Doel van den schrijver is juist den tandarts daartegen geestelijk te wapenen. Zijn tweede hoofdstuk handelt al over: Das geistige Rüstzeug des Zahnarztes. En al wat hij verder geeft over den omgang met patienten, geestelijke en lichamelijke hygiene, psychologie der kinderbehandeling, tandheelkundige oeconomie, opbouw en controle der praktijk, en zooveel meer, bedoelt den tandarts te sterken tegen wat hem dreigt te sloopen in zijn liefde voor zijn werk en de voldoening in zijn arbeid. Dat blijkt telkens waar de schrijver met zijn vlotte pen de moeilijkheden der alledaagsche praxis poogt te verlichten door wijsgeerig speuren naar wat daaraan kleur en leven geven kan. „Dann“, zoo eindigt het boek, „dann können auch mit etwas Denken, gutem Willen und Konzentration die Leistungen bis zu einer gewissen Meisterschaft gesteigert werden. Und dann kommt die Belohnung, die Arbeitsfreude, die Arbeitslust und der Erfolg ganz von selbst.“

Maar op dit slot volgt nog een kort, laatste hoofdstuk: Schlusswort. Het resultaat der psychologische bezinning! Wel-sprekend in zijn korthed. Twijfel aan de doeltreffendheid der aangeboden wapenrusting: Die hier gegebenen Anregungen sollen Wege und Möglichkeiten zur Erhöhung der Arbeits- und Berufsfreude zeigen.

Folgen wir ihnen, dann kann von auszen kommen, was mag — wir bleiben dann wenigstens innerlich freie Menschen.

v. A.

Tandheelkundige Studenten Almanak voor 1934. Uitgegeven door de T.S.V. „John T o m e s“.

Voor de 32ste maal werd uit de tandheelkundige studentengemeenschap een almanak geboren, die niet minder welgeschapen is dan zijn oudere broertjes. De bloedverwantschap brengt vanzelf een groote gelijkenis met zich mee, zoowel naar het

uiterlijk als naar het innerlijk. Alleen is de jongste spruit de belichaming van de nieuwste gegevens en verslagen, welke voor den tandheelkundigen studiosus van belang zijn. Voorts vindt deze laatste de hem in het bijzonder interesseerende klassieke rubrieken „Mengelwerk” en „Varia”, ditmaal versierd met een tuiltje „collegebloempjes”.

De toekomst van den tandarts is voor den practicus-in-wording thans een brandende kwestie: de statistische positie van beide artikelen begint allengs ongunstiger te worden. Dit is voor de redactie aanleiding geweest collega Nord uit te noodigen om zijn oordeel over de vooruitzichten ten beste te geven. Dat de beschouwingen van den Maatschappij-voorzitter niet in optimistischen toon gesteld zijn, zal niemand verwonderen en hij houdt de lezers dan ook voor, dat er voor een deel van hen niet op een bestaan kan worden gerekend. Als geneesmiddelen komen z.i. in aanmerking: studieverzwaring om den overmatigen toevloed te stuiten en een hechte aaneensluiting, reeds in de studentenmaatschappij.

Vervolgens draagt de heer J. Mulder eenige statistische gegevens bij betreffende het aantal tandheelkundige studenten van 1897 tot heden. Hoezeer de studie der tandheelkunde in liefde bloeiende is, moge blijken uit de huidige bevolking van het Instituut, die thans tot 540 zielen is gestegen, waarvan 81 tot het zwakke geslacht behooren. Tien jaar geleden bedroeg deze iets meer dan de helft n.l. 276; vijf jaar terug was zij reeds gegroeid tot 338, waarna zij in snel tempo de vier en vijfhonderd voorbijstreefde.

De verslagen der verschillende studie jaren leveren ook interessante gegevens voor wie zich een indruk wil vormen omtrent de bijzondere moeilijkheden, die een dergelijke overbevolking van onze onderwijs-instelling met zich brengt. Zoo werden voor de eerste maal ingeschreven 145 studenten, waarbij nog 34 „recidivisten” het eerste studiejaar completeerden. Als gevolg hiervan werden zij in twee groepen ingedeeld door gebrek aan zaalruimte en assistentie. Of het collegegeld ook in overeenstemming werd gebracht met de hieruit resulterende halve werkgelegenheid vermeldt de historie niet. Het tweede studiejaar telde in totaal 141 studenten, het derde 89 en het vierde 120, waaronder 22 die door de examenbarrière waren tegengehouden. Gelijk men ziet: „een huis vol menschen”!

B.